
Karel IV.

Pramáti Meluzína

Zbývá ještě odpovědět na otázku, od koho Karel IV. své mystické sklony (a možná i parapsychologické schopnosti) zdědil. Karlův otec Jan Lucemburský byl jak známo drsný válečník a rytíř na slovo vzatý, který se od svých chlapáckých povyražení nenechával takovými věcmi zbytečně rozptylovat. Budiž mu připsáno ke cti, že přesto synovi zajistil nejlepší možné vzdělání té doby, z předání mystických vloh jej ale podezřít nemusíme.

I když... nebudme k Janovi nespravedliví. Zatímco Přemyslovci svůj rod odvozovali sice od vědmy a čarodějnice, nicméně pořád ještě smrtelné ženy Libuše, Lucemburkové šli mnohem dál: jejich pramáti byla víla, která se ještě ke všemu s oblibou proměňovala v hada nebo rybu. Tedy ona to nedělala schválně, ale někdo jí proklet a od pasu dolů bývala studenokrevným tvorem jen každou sobotu. Jmenovala se Meluzína, a když ji zrovna nepokrývaly šupiny, tak byla velmi pohledná, což způsobilo, že se do ní na lovu zamiloval urozený rytíř Raymondin z Lusignanu a brzy z toho byla svatba.

Meluzína ovšem své prokletí manželovi zatajila. Proměny maskovala sobotními pobyty v lázni, a tak spolu žili nějaký čas docela spokojeně. Zplodili spoustu dětí, které se pak rozběhly po světě zakládat panovnické dynastie. Po čase ale rytíř na manželčiny proměny přišel, a protože se mu zoofilie zřejmě přičila, tak ji vypudil. Meluzína se kupodivu nevrátila do lesa ani do vody, ale od té doby létá v povětří a žalostně skučí v komínech. Její potomci prý zdědili některé nadpřirozené schopnosti, což jim jejich úsilí vetřít se do královských rodů značně usnadňovalo.

Je to působivý příběh zdánlivě přicházející z mlhy prastarých časů a upomínající na antické mýty i artušovské legendy (Meluzína ostatně měla být sestrou Artušovy nevlastní sestry kouzelnice Morgany). Ve skutečnosti je

však mnohem mladší než zakladatelská legenda Přemyslovců o vědmě Libuši – a ještě ke všemu vznikl uměle na objednávku z důvodů v podstatě politických. Sepsal jej teprve ve 14. století francouzský knihář a spisovatel Jan z Arrasu podle zadání tehdejších příslušníků lucemburského, valoiského a lusignanského rodu. Právě ten poslední prý dal povětrné víle jméno Mere de Lusignan, Matka Lusignanů, a z toho se stala Meluzína. Obratně sepsaný příběh však zlidověl a začal žít svým vlastním životem – je zřejmě také inspirací českých legend o Bílé paní na mnoha hradech.

Teoreticky tedy je Karel po meči potomkem nadpřirozené bytosti, pohříchu však zrozené pouze z fantazie Jana z Arrasu. Po přeslici – tedy ze strany matky Elišky, pocházející z přemyslovského rodu – byly šance na dědění mimosmyslových schopností a sklonu k zálibě v tajných naukách větší. A to nejen díky genům mytické zakladatelky rodu vědmý Libuše a její sestry čarodějnice a pohanské kněžky Tety. Málo se ví, že ne všichni Přemyslovci se věnovali jen vyvažování, oslepování a vyklešťování příbuzných, někteří měli i kladný poměr k tajným vědám. Pár se jich dokonce intenzivně zabývalo alchymií, astrologií a ezoterikou vůbec. Kněžně Ludmile, která je na rozdíl od Libuše skutečnou bytostí z masa a kostí, bylo připisováno konání zázraků. A zvláštní shodou okolností byla 15. září 921 zavražděna na Tetíně – na téže Tetíně, který kdysi vystavěla a zvolila za své sídlo Libušina sestra pohanská kněžka Teta. Nejspíš je to jen náhoda, ale přesto stojí za povšimnutí, že Tetín je skoro na dohled od Karlštejna zbudovaného Karlem IV. k účelům spíš kultovním než obranným.

Už Přemysl Otakar II. (1233–1278), známý jako král železný a zlatý, vlastnil unikátní hvězdný glóbus, který patrně sloužil na jeho dvoře k astrologickým účelům. Jde o na svou dobu dokonalý a přesný přístroj vycházející z nejlepších děl antické astronomie, s jehož pomocí lze zjistit zdánlivou polohu hvězd a souhvězdí na obloze v jakoukoliv dobu. Existuje dodnes jako nejstarší dochovaný předmět tohoto druhu v křesťanské Evropě; nyní je majetkem knihovny v německém městě Bernkastel-Kues.

Některé prameny uvádějí, že jeden z nejvýznamnějších přemyslovských panovníků měl i další astrologické přístroje a rád se nechával obdarovávat alchymistickými rukopisy dovezenými z arabského světa. Nejspíš známe i prostředníka těchto transakcí, jímž patrně byl jeho vzdálený příbuzný, na svou dobu mimořádně vzdělaný král Alfons X. Kastilský (1221–1284), který z arabštiny překládal vědecké a astrologické spisy.

Je přitom pravděpodobné, že ještě víc než drsný „železný král“ (který mimo jiné do Čech přivedl inkvizici) měla na tehdejší přemyslovském dvoře kladný vztah k tajným vědám jeho první žena Markéta Babenberská. Dokonce je možné, že právě ona je sem implantovala, protože Vídeň, odkud pocházela, byla jedním z nejdůležitějších kulturních center té doby, zatímco o tehdejší Praze něco takového ani při nejlepší vůli říci nešlo.

Záliba v hermetice pokračovala i v potomstvu. Blízko k tajným vědám měla zejména opavská větev Přemyslovců, jejímž prvním příslušníkem byl nemanželský syn Přemysla Otakara II. Mikuláš I. Opavský (mimochodem jeho matka Anežka z Kueringu je první historicky známou milenkou českého panovníka). Mikulášův vnuk vévoda Přemek I. Opavský (1365–1433) se oženil s příbuznou manželky císaře Zikmunda Lucemburského Barbory Celjské, která alchymii zcela propadla. Opavští Přemyslovci také drželi v majetku legendární Faustův dům v Praze, kde jeden z jeho členů, Václav II. Opavský (1397–1449), prováděl alchymické experimenty s velkou náruživostí. Stal se tak prvním z dlouhé řady alchymistů a mágů působících ve zdech tohoto černokněžnického doupěte opředěného strašidelnými legendami.

Naplno propukla vášně pro tajné vědy u dalšího opavského Přemyslovce – Přemka II. Opavského (pravděpodobně 1423–1478). Ten vystudoval univerzity v Krakově a ve Vídni, psal učená pojednání o astrologii a alchymii a zřejmě nezůstával jen u teorie, protože ho ve Vratislavi soudili kvůli jakýmsi podvodům týkajícím se zlata.

Praměti Meluzína

Nepřímým důkazem záliby „krále železného a zlatého“ Přemysla Otakara II. v ezoterice je možná i takzvaný *Pasionál abatyše Kunhuty*. Kunhuta Přemyslovna (1265–1321) byla jeho prvorozenou dcerou, kterou vychovala Anežka Přemyslovna, později svatořečená, a tedy známější jako svatá Anežka Česká (1211–1282). Na svou dobu neobyčejně vzdělaná, podnikavá a přitom duchovně založená Anežka Kunhutu velmi ovlivnila. Těžko pochybovat o tom, že se to týkalo i mystických proudů v křesťanství a nej-

spíš také přinejmenším určitého povědomí o ezoterických naukách, které byly neoddelitelnou složkou středověké učenosti. O Anežce se vyprávělo, že má nadpřirozené schopnosti, dokonce údajně uměla levitovat. Při jedné z procházek klášterní zahradou se prý před zraky řádových sester vznesla do vzduchu a přistála až po hodině, což je výkon, který by jí ještě na počátku 20. století záviděl ne jeden báječný muž na létajících strojích.

Žen jako Anežka tehdy nebylo mnoho, možná ale měla sestru, která zašla ještě dál. Někteří badatelé tvrdí, že její sestrou (tedy dcerou českého krále Přemysla Otakara I.) byla Vilemína z Milána, kolem níž se v severní Itálii vytvořilo náboženské hnutí vilemínitů, později prohlášené za kacířské a pronásledované inkvizicí. Vilemínité tvrdili, že Vilemína (v českých obrozeneckých pramenech uváděná jako Blažena) byla ženským převtělením Ducha svatého. Údajně měla léčitelské schopnosti a konala zázraky, což by v případě původu z linie kněžny Libuše nemělo zas tak moc překvapovat. Dokonce prý tvrdila tak neuvěřitelné věci, jako že ženy jsou rovny mužům a že až dojde k Poslednímu soudu, nebude Bůh soudit podle víry dotyčného, ale podle jeho skutků. Naštěstí se nedožila roku 1300, kdy inkvizice vilemínity prohlásila za kacíře a pár jich poslala na hranici. Při té příležitosti také nechala vykopat a spálit její ostatky, aby se nemohly stát předmětem uctívání. Anežka svěťice a její sestra Vilemína kacířka – u mimořádných lidí je hranice mezi svatostí a peklem velmi tenká (a o ženách to platí dvojnásob). Pro úplnost se ale sluší dodat, že mnoho oficiálních historiků v přemyslovský původ Vilemíny moc nevěří.

Také Kunhuta byla předurčená a vychovávaná pro život v klášteře, což ovšem jejímu bratru Václavu II. nezabránilo ji z politických důvodů provdat za mazovského vévodu Boleslava II. Porodila mu tři děti, manželství přesto nebylo šťastné a Kunhutě se podařilo docílit rozvodu, což ve středověku nebylo snadné ani pro královskou dceru. Vrátila se do Prahy, kde postupně byla abatyší v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě a v klášteře Na Františku. Existuje dost důkazů o tom, že kromě modlení se z relativního bezpečí kláštera věnovala i politickým intrikám a tahání za skryté nitky v divoké a nepřehledné politice přemyslovského vládnoucího rodu. Právě jí české dějiny svým způsobem vděčí za Karla IV., protože měla prsty v dojednání sňatku Jana Lucemburského s Eliškou Přemyslovnou. Nejela v tom tak úplně sama, své aktivity spřádala s pomocí skupiny rádců, mezi nimiž byli na svou dobu mimořádně vzdělaní lidé.

Pasionál abatyše Kunhuty vznikl na její přímou objednávku a dá se předpokládat, že s tvrdohlavostí sobě vlastní určovala i jeho obsah a výzdobu.

Bohatě a velmi kvalitně iluminované dílo obsahuje pět duchovních textů s jinotajným obsahem, který je obvykle vykládán jako metafora utrpení Ježíše Krista a křesťanské církve. Jsou v něm ale i prvky silně upomínající na astrologickou a alchymickou symboliku: nebeská souhvězdí, svatba Slunce s Venuší, had atd. Přitom mystická svatba nebeských těles symbolizujících prvky je základním bodem alchymických jinotajů. Pasionál je tak silnou indicií naznačující přítomnost alchymie v nejvyšších kruzích tehdejšího Českého království.

Autorem největší části textů se stal vzdělaný dominikán Kolda z Koldic, církevní inkvizitor a převor. Takže by nás nemělo moc překvapit, že pater Kolda se osobně znal s mystikem Mistrem Eckhartem, s nímž jsme se tu už setkali. Odborníci ale soudí, že na podobě textu měla větší podíl Kunhuta a Kolda jej sepsal během několika málo dní podle jejích pokynů. Oba přitom museli znát díla jednoho z největších učenců své doby Alberta Velikého (který ostatně byl Koldovým dominikánským spolubratrem), mezi jehož spisy je také několik děl o astrologii. Iluminace s mystickými prvky vytvořil svatojiřský kanovník Beneš, opět nepochybně pod přímým dohledem vzdělané Přemyslovny.

Tak jako Anežka vychovala Kunhutu, ujala se Kunhuta výchovy dcery Václava II. Elišky. Tě už v dětství postupně zemřeli oba rodiče a ona se ocitla ve svatojiřském klášteře, který Kunhuta vedla. Co všechno abatyše budoucí matku Karla IV. naučila, to se asi nikdy nedovíme, protože kronikáře mnohem víc zajímaly dynastické tahanice kolem její osoby v souvislosti s vyměněním mužských příslušníků přemyslovského rodu. Synovi by z toho stejně nic nestihla předat, protože jí ho už v raném věku odebrali. Ale mystika není jen o vzdělání, dokonce nemusí být o vzdělání vůbec. K tomu jsou potřeba i předpoklady, kterým se dřív říkalo rodové, zatímco dnes za nimi vidíme genetiku. A těch bylo v případě Karla IV. zjevně víc než dost.